„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
ШЕСТ ПУТА НА НЕДЕЉУ,
осим на дан после свеца.

Претплата и огласи
шаљу се администрацији,
а рукописи
Уредништву „БРАНИКА“
у НОВИ САД.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ

ЦЕНА ЈЕ „БРАНИКУ“
на годину: К 28 или 35 дин.
на по године: К 14 или 17½ дин.
на четврт год.: К 7 или 8¾ дин

Поједини бројеви стају
10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 12 потура од реда
ситних слова.

Уредништво и администрација
»Браника« налази се у кући
дра Мих. Полита-Десанчића, грчко-школска ул. бр. 11.

Број 164. У Новом Саду, у петак 22. јула (4. августа) 1905. Година XXI.

Русија и Немачка.

Шта значи састанак царева?

Велики државни савези и уговори, на којима се ево већ неких две десетина година оснива нека равнотежа у Европи — почињу бити све то лабавији, тако, да изгледа, да ће се ти савези распасти, уговори раскинути.

Та врста европске „равнотеже“ добила је свој облик у *тројном* савезу Немачке, Аустро-Угарске и Италије с једне, а у *двојном* савезу Француске и Русије с друге стране.

Но како данас стоје ти савези? Да-ли се може назвати савезом оно, кад се Италија и Аустро-Угарска једна против друге оружа? Може-ли се назвати савезом оно, кад је мржња Талијана против Аустрије тако велика, да ових дана мало није дошло до крви између аустријске и талијанске војске. Талијански војници викали су: abasso Austria (доле с Аустријом).

Но да-ли опет то указује на пријатељске односаје између Аустро-Угарске и Немачке, кад 10 милиона Немаца у Аустрији сваком приликом истичу своје симпатије за Немачку и жељу за придружењем „великој немачкој отаџбини“, па кад посланик Шенерер у отвореној седници бечкога царевинскога већа уз велико одобравање „свенемачких“ (alldeutsch) посланика довикује цару Вилхелму: живио! Или указује-ли то на пријатељске и савезне односаје, кад Немачка у трговинским и царинским односајима свуда поткопава материјалне интересе Аустро-Угарске.

И у Италији, и у Аустрији и у Немачкој свако осећа да се многохваљени тројни савез *распада*.

Но и *двојни савез* између Француске и Русије није више оно што је некад био. Где је данас оно велико одушевљење, оно братимљење кад је *Авелан* са руском флотом дошао у посету Французима? где је онај величанствен дочек рускога цара Николе II. у Паризу? Све је то данас охладнило у Француској, јер је међутим било великих разочарања и с једне и с друге стране. Французи се надали да ће им Русија притећи у помоћ ако дође до „реванше“, до онога рата с којим би Француска од Немачке опет задобила своје у рату г. 1870. изгубљене провинције: Елсас и Лотаринску. Но Русија се у том погледу држала врло *ресервисана* и није допустила да се уплеће ма у какву комбинацију са „реваншом“. Из тога узрока почела се у Француза мало по мало и напуштати мисао „реванша“. С друге стране Русија није нашла у Француској оне подпоре којој се она надала. У рату са Јапаном, Русија није у Француској нашла оне симпатије на које је могла рачунати као савезница Француске. Француске социјалисте под водством *Жореја*, па француски радикали под водством *Буржоа* одлучно су против Русије и на страни Јапана. Само данашња републиканска владина странка и француске националисте су уз Русију.

У великом руско-јапанском рату, Француска је за Русију мало учинила и ако на Далеком Истоку има своју велику индо-кинеску колонију: *Тонкинг*. Истина склопљени уговор између Русије и Француске необвезује ни једну странку за какав рат *изван* Европе. Али било је много начина да Француска без повреде неутралитета потпомогне Русију на Далеком Истоку. Ону малу потпору што је Француска дала руској флоти кад се задржавала у француској Индо-Кини, у заливу *Камранском*, то није ништа особито, то је све било потпуно спојиво са неутралношћу. Али на протест Јапана због тобожне повреде неутралности, Француска је врло *млако* одговорила. Једино што се могло у заслугу Француској уписати, то је, што је задржала Енглеску од конфликта са Русијом кад је оно код *Хула* руска флота потопила енглеске рибарске пароброде, те је јавно мњење у Енглеској било у највећој мери раздражено.

У великом руско-јапанском рату званична Немачка, а особито немачки двор са царем Вилхемом држао се у највећој мери коректно. То је одговарало столетном предању династије Хохенцолерн и династије Романов. Те две династије скопчане су и породичним везама тако, да се може казати да у данашњој Хохенцолернској династији има руске, а у Романовој династији немачке крви. Русија је много пута спасла стару Пруску од коначне пропасти, а тога се династија Хохенцолерн са захвалношћу сећа. Зна се да је стари цар Вилхелм само сузним очима пристао на предлог Бизмарков да Немачка уђе у тројни савез.

У данашњем по Русију врло жалосном положају где је на њу скочила и хала и врана, где је Русија у рату са Јапаном искусила страшне ударе и на копну и на мору, а поред тога најтежа искушења у унутрашњости — цар Никола II. и са најјачим живцима морао је постати депримиран. Те руске неудаће и поред велике моћи и снаге Русије морале су учинити утисак на младога цара, да се *осетио усамљеним*. Је-ли чудо да је у својој усамљености помишљао на свога блискога рођака, на моћнога немачкога цара, да се с њиме поразговара, да тражи одушке, да му мало „одлане у грудма“. Цар Вилхелм и ако је блиски рођак цара Николе и ако годинама старији није се хтео у руско-јапанском рату као саветник наметати цару Николи. Али чим је чуо и за саму жељу цара Николе да би се хтео с њим састати, таки је без обзира на то, да би састанак био у *руским* водама, драговољно отишао први цару Николи.

Што се на дебелом мору у близини *Бјерге* са састанком цара Вилхелма II. и цара Николе II свршило, то се неможе знати, нити се то може дознати: то је био сасвим поверљив договор моћних владара Немачке и Русије. На сваки начин да је морао бити предмет разговора не само руско-јапански рат, већ и положај у Европи, особито услед могуће промене са тројним и двојним савезом.

Г. 1874. још пре склопљеногa тројнога савеза, наступила је била велика запетост између Немачке и Аустрије. Аустрија је тада била упућена на Русију и тада је наш владар у пратњи пок. грофа Андрашија отишао у Петроград где је са великом помпом био дочекан. У оно доба се ово узело као *претња* против Немачке. У Немачкој били су огорчени против Аустрије. Тада је у гласовитим немачким новинама „Allgemeine Zeitung“ изашао чланак под насловом: „Русија и Немачка према Аустрији и источном питању“ где се изводи да су *интереси Немачке и Русије на горњем и доњем Дунаву идентични*, те да леже у рукама Немачке и Русије да *реше судбу Аустрије*. У оно доба држало се да је тај чланак инспирисао кнез Бизмарк, те је исти чланак учинио велику сензацију у Европи. Међутим је Бизмарк дао демантовати тај чланак. У истини тај чланак написао је један Србин, стални сарадник споменутога листа.

Али на сваки начин да је садржина тога чланка морала бити од великога утиска, јер казује то, да аустријске претње не вреде много, пошто би се Немачка могла споразумети са Русијом тако, да Немачка себи придружи немачке провинције Аустрији, а Русија да узме Угарску, те реши балканско питање.

Међутим је наскоро престао запети одношај између Немачке и Аустро-Угарске, и Бисмарк је већ г. 1879. склопио тројни савез.

Но онај запети одношај који је постајао г. 1874. између Аустро-Угарске и Немачке може у наше дане да се обнови и у том случају долази опет на површину савез Немачке и Русије ради решења балканскога питања.

Оно што се зове,: „Drang nach Osten“ то није толико нагон Немачке према Балкану, колко нагон империјалистичне аустријске политике. Немачка данас има много већих својих интереса у Малој-Азији него на Балкану и она уз цену савеза са Русијом радо би Русији пустила слободне руке на Балкану.

На руском двору подпуно су уверени, да је Русија стајала у савезу са Немачком место у савезу са Француском, да би Немачка мало енергичније поступила према Јапану, него што је Француска чинила кад је Јапан арогантно оптужио Француску да је повредила неутралитет према руској флоти за време њенога бављења у Камрану.

Међутим ми немислимо да ће Русија тако лако прекинути савез са Француском.

И ако француске социјалисте и радикали грде Русију, то су француске капиталисте Русији, као савезници Француске, позајмили силне милионе.

Сада када *Вите* у Америци преговара о миру са Јапаном, Француска би могла много шта учинити у корист Русије. Данас Француска стоји у врло добром пријатељству са Енглеском. Јапан под притиском Француске и Енглеске, а можда и Америке не би имао куда, већ би морао попустити.

Русија може да води рат са Јапаном још много година. *Русија нема се бојати да ће она, ма какве прилике биле, остати без савезника.*

Састанак цара немачкога и цара рускога у Бјерге, *има тога значаја, да ако би попустио савез између Русије и Француске, да Русија може рачунати на савез са Немачком.*

△

Изобличена опозиција.

Крај све дуготрајности угарска криза не беше досадна: за њом живи моменти ређали се један за другим. Бурне седнице, пуч па и туче у парламенту, нови избори, пад Тисине владе преговори с двором, аудијенција сина Људевита Кошута код краља, наименовање нове владе, њено приказивање у сабору, паренитенције жупанија и муниципија, све су то догађаји, који су за време трајања ове кризе јурили један за другим, тако да интересовање према кризи никад није престајало.

Па и сада, кад већ изгледаше, да се до састанка парламента неће догодити ништа занимљивије, ништа важније, ништа, што би могло привући пажњу политичког света на догађаје у угарској престоници — и сада се догодило нешто, што се с правом може ставити у ред с набројаним догађајима: то је ступање социјалних демократа на позорницу политичких догађаја.

Кад је пре неки дан једна депоција социјалних демократа потражила министра унутарњих послова Криштофија, тражећи од њега заштите против бруталности печујске полиције, с којом се ова беше умешала у страјк ондашњих радника — министар је примио депутацију врло љубазно, руковао се са сваким чланом појединце, и одговору своме, он је нагласио, *да је и он присталица оиког и тајног гласања.*

Тој изјави министра унутарњих послова нису придевали већи значај. Кокетирање његово са социјалним демократима изгледаше, да ће проћи без даљих последица. Органи удружене опозиције збијаху шалу с њиме, али се набрзо испостави, да се иза речи министра унутарњих дела крије нешто дубље, значајније, што најпосле може имати утецаја на даље решавање кризе.

Јуче су наиме овдашње социјалне демократе одржале велики народни збор, на коме је могло бити до 50.000 људи. На томе збору је вођа социјалних демократа Десидерије Бокањи жестоко нападао удружену опозицију. По њему она је обманула народ. Народ јој је, вели Бокањи, поклонио поверење зато, што је узела у програм опће и тајно гласање, а кад је добила већину, она је погазила бирачима задату реч, па сад више не тражи ни опће ни тајно право гласања. Кад би се

коалиција и Апоњи заиста одушевљавали за народна права, они би сада употребили згодну прилику, те би се упустили у борбу за опће и тајно гласање. Даље је Бокањи напао Кошута, Јуста, Барабаша, Холоа, Полоњија, што „битангама без отаџбине“ — тако називају мађарски шовенски листови социјалне демократе — не даду право гласања. Удружена опозиција вели, да је изјава Криштофијева о опћем и тајном праву гласања називају комедијом — али се од те комедије ипак поплашили. Он истина не приписује велике важности изјави министра унутарњих дела, али из његове изјаве ипак закључује, да су у горњим круговима ипак престали сматрати народ незрелим за опће и тајно гласање.

У резолуцији социјалне демократе позивају удружену опозицију, *да одбаци мађарске националне захтеве у војсци и да место њих узме у програм опће тајно право гласања.*

Сада пак долази најзанимљивије. „Pester Lloyd“ јавља, да ће министар унутрашњих дела на *јесењој сесији парламентској поднети законски пројект о опћем тајном гласању.* Ако га Криштофи заиста буде поднео, онда ће тај предлог пасти у парламент као бомба. Већина је у парламенту узела у свој програм право опћег и тајног гласања, али познато је, да иста та већина неће ништа да зна за ту тачку свога програма: она тражи неки census, шта више не само порезни census већ би да веже бирачко право и за знање мађарског језика. Криштофи подносећи свој пројект свакако хоће да удруженој опозицији здере образину с лица: да је у свој наготи прикаже социјалним демократима, да би ове још већма отуђио, да би их још већма раздражио против удружене опозиције.

Тиме ће министар унутарњих дела одузети удруженој опозицији и последњу могућност, да мобилише улицу и да приреди домољубиве демонстрације; на против улица би се у Будимпешти врло лако заталасала баш против удружене опозиције те ако би се ове демонстрације социјалиста против удружене опозиције распрострле по свој држави, влада би онда а са њоме би и Беч могао довикнути удруженој опозицији: већина угарског становништва није уз вас!

Шта више она је против вас. Ено социјалних демократа, ено вас народности!

Тактика је Криштофијева провидна. А да у неку руку има права видиси се и по томе, што се опозицијска штампа толико раздражила, па му чак прети, да ће га са прве седнице избацити напоље! Толико се опозициона штампа поплашила од Криштофијева предлога. Да — удружена опозиција осећа врло добро, да се не би могла разметати народним поверењем, кад би се увело тајно гласање. Али зашто га је узела у свој програм? Сад јој социјалисте јавно добацују: *да обмањује свет.* То изобличење наравно боли, а боли с тим већма, што се то догодило баш у срцу Угарске.

Руско-јапански рат.

Упоредо с гласовима о преговорима о миру, односно о евентуалним погодбама под којима ће се мир закључити, иду и гласови о руско-јапанском савезу. У овим гласовима најважније је то, да ли ма која од ратујућих страна има склоност за напад и одбрану. Русија о томе ћути, а ћути и Јапан. Међутим, њихови државници чија је реч данас меродавна, у разговорима са сарадницима и дописницима великих европских листова не изражавају се одсудно противу таког ресултата предстојећих преговора о миру, и подсећају да је то још пре рата пропонирано са стране Јапана, али да се тада ствар разбила због извесног утицаја са стране а и услед неверних извештаја, које су Петроград слали намесник Алексејев и адмирал *Безобразов*, противно извештајима и предлозима тадашњег руског посланика у Токију барона Розена. Изгледало би, дакле, да гласови о могућном руско-јапанском савезу могу имати неке подлоге у жељи појединих обостраних политичара и државника, да између Јапана и Русије дође до споразума, који би био препрека ширењу утицаја других сила у источној Азији. Интересантно је, да се сад присећају како су бивши енглески амбасадор у Петрограду О'Конор, и кнез Радолин, који је пређе заступао Немачку и Русију, а и сви остали изонога доба, сведоци, да се Вите најодлучније противио рату и то не само са разлога, што Русија војнички није била спремна за рат, него што је он и тада и много раније говорио и тврдио, да Русија треба с Јапаном да направи савез, ако хоће да буде јака у Источној Азији. Тако исто европски листови подсећају, да је и Јапан пређе показивао тежње у томе правцу; шта више, најпре су баш они и дошли на мисао о склапању руско-јапанске алијансије. Тако у оно доба је маршал *Јомагата* предложио такав савез у Петрограду, пре него што је отишао у Лондон, а маркиз Ито изјавио је у јапанском парламенту, како су Јапанци у верским стварима без икаквих предрасуда, дочим Европљани на таке ствари много држе; додао је, даље, да би он целом јапанском народу препоручио да прими православну веру, само ако би се по ту цену могла купити наклоност руског двора. Сгет се тада смејао Јапану, само се један човек није смејао, а тај је био — Вите. Кад се — вели један руски дипломата — свему томе дода да је јапански народ захвалан а да опет руски народ није осветљив, и ако се искрено жели да се у Вашингтону закључи частан мир, онда би могло бити доста политичких питања, у којима би оба народа могла ићи заједнички.

Кина и преговори о миру.

Захтев пекиншке владе, да у преговорима о миру, у колико се они буду односили на будућу судбину Манџурије, учествује и Кина, примљен је у Америци симпатично. Из Њујорка, на име, јављају, да америчка влада сматра дотичну кинеску ноту као врло важан факт, о коме би заиста требало водити рачуна. Америчка је влада вољна да учини штогод за Кину, јер би се на тај начин постигло да престане у Кини бојкотирање противу америчког увоза, а уз то још и консуларни извештаји пропису савез између Кине и Јапана после закључења мира, што се такође Американима никако не свиди.

Разговор с Витеом.

Сарадник париског „Тана“, који је с Витеом путовао од Кенигсберга до Берлина, послао је из Берлина своме листу извештај о разговору, који је том приликом имао с руским министром и делегатом за конференцију мира, Вите је рекао, да му не може ништа саопштити о прецизном и детаљном програму своје мисије. Њега је цар овластио да ступи у преговоре с јапанским пуномоћницима, те да се види може ли се закључити угор о миру. Задатак је тачно опредељен и ту слабог значења имају његово лично мишљење и назори. Он је увек био за мир, а и цар жели мир и жали што је дошло до рата. Ипак за то не треба уображавати, да Русија хоће по што по то да закључи мир. Има у Русији довољно јака странка, која је одлучно за продужење рата. А не треба претеривати ни у давању значаја догађајима у Русији, у колико они могу имати утицаја на рат. Онога дана, када руски народ види да је у опасности неприкосновеност његове територије и будућност заједничке отаџбине, — престаће на мах свака поцепаност, сваки раздор, и руски ће народ као један човек скочити у одбрану тих светиња својих. Да, не сме се губити из вида, да Русија војнички није уништена. Од јапанских захтева зависи све, јер буду ли захтеви Јапана неправедни, руски ће народ тада умети да настави рат, који би наравно знатно истрошио снагу оба народа, али који се на сваки начин не би по Русију свршио неповољно. Што се тиче унутрашње ситуације у Русији, Вите потпуно верује у будућност своје земље, како у погледу напредног развитка унутрашње политике, тако и у економском обзиру.

Политички преглед.

— **Стара Србија и Македонија.** Из Скопља јављају, да су крволочни Бугари 13. о. м. извршили грозан злочин. Они су се те ноћи на подли начин увукли у кућу српског домаћина Пана *Златаревића*, у Башином Селу, у околини Велеса, и заклали га, па онда опљачкали.

Из Гостивара јављају, да су се тамо ненадно изгубила два Србина. Мисли се, да су их Арнаути одвели собом, па ће сад за њих тражити уцену.

„Кор. Биро“ јавља из Цариграда: У овдашњим заинтересованим круговима изазвала је оправдано чуђење софијска вест, да су македонски ли-

ЛИСТАК.

Ујак из Америке.

Новела Гастона Малоа.

Превод с француског.

I.

Исидор Палампен и његова жена Атенаида, по роду Канталупова, беху се повукли од послова, пошто су нагомилали једно двеастак хиљада динара. На селу, кад човек има своју кућицу, и двадесет хиљада динара, може се живети нарочито кад су у човека скромне жеље.

Живели су врло задовољно, без бриге за сутрашњицу, задовољни својим малим благостањем, када им једнога дана поштански разносач донесе једно писмо, које им помути живот, тако ведар дотле. Та посланица, која је долазила од некаква пословна агента, јављала им је, да је недавно некакав господар Канталуп умро у Америци, оставив колосално имање, у износу деведесет и три милијона, и молио их је да изнесу своја права на наслеђе ако их имају.

Двоје честитих старих у мал' да падну у несвест кад су сазнали ту вест; брзо се прибраше и заједно потражише да ли је каква сродничка веза постојала између њих и покојника. Госпођа Палампеновица сећала се срећом да је један од њених ујака, Антоније Канталуп, оставио завичај пре тридесет година и да, од тада, није се о њему ништа више чуло: очигледно, то би био он.

Одмах одјурише до агента који им поднесе посмртни акт: о среће! покојни Канталуп звао се Антоније.

— Без икакве сумње, ви сте наследници напомену им г. Патерно, пословни агенат; остаје да се сазна: да ли сте и једини наследници. То још сада ја не могу тврдити, јер од како сам позван да извршим потребна истраживања ради уређења те ствари, већ ме је походило седамдесет и два лица, која носе име покојниково и тако исто утврђују родбинске везе.

У осталом, додаде смешећи се, узев баш да наступи и деоба, ваш ће део ипак бити знатан.

— А кад ћемо примити? запита Палампен.

— Ваља рачунати на више месеци; можете појмити да наслеђе од стотину милијона, створено у Америци, не може да се ликвидује од данас до сутра; али будите мирни, и вас ће позвати.

Па како истраживања и потребни кораци изазивају извесне трошкове, г. Патерно их позва да плате на име провизије 500 динара; Палампенови платише доста радо; шта не би они дали само да приме наследство!

Добра вест брзо се прочула по целом крају; свако је сазнао да ће Палампенови наследити колосално имање, чија се цифра из дана у дан код њих непрестано пела; по зазивању неких, није више износила 93 него 500 милијона, па чак и милиарду.

Само је један стари пријатељ Палампенових огледао да врати ствар на одмерене размере.

— Узев баш, рекао им је, да после деобе примите, по исплати свих трошкова, један милијон, чини ми се да ће и то већ бити лепо, кад већ има много наследника.

Али су га наши пријатељи слушали са изразом сажаљења: милијон! Шта да раде само са једним милионом? Они који су се дотле осећали врло срећни са својом малом рентом, гласно су узвикивали сада, чујући како се истиче мисао да би им се један део наслеђа могао измаћи.

У осталом зар их нису свуда предусретали као архимилијонаре од пријема чувеног писма? Већина њиховмх пријатеља, рачунајући на њихову захвалност у будућности, позивала их је на дивне ручкове, које ни сам Лукул не би одбио; други, пакоснији и практичнији, измамљиваху им у облику зајма разне сумице, говорећи у себи да, на крају крајева, бољи је комад у руци, него два у туђој торби. Палампен се најпре тргао, по том је попустио, јер, зар се може одрећи 100 динара каквом пријатељу кад ће се добити сто милијона?

Међу тим ликвидација наслеђа није ишла сасвим брзо; у првоме реду пословни агенат тражио је нове провизије, које је Палампен плаћао без цењкања; по том, ономе броју од седамдесет и два лица, која су из прва тврдила да имају право на наслеђе пришло је још сто других. Али се Палампен блажено смешио: за њега, једино аутентична рођака била је његова жена; остали Канталупи били су варалице које ће он лако одбити,

II.

Међу тим почеше стизати рђаве вести; отпочеле су тихо: нејасно се говорило о неком тестаменту, који се нашао код некаквог америчког бележника; али се Палампен и даље смешкао чујући да се говори о тестаменту; покојни Канталуп за цело се сетио своје сестричине и завештао јој све своје имање.

А вести отпочеше живље: тестамент је назначио једног јединог несследника, — то је могла бити само г-ђа Палампеновица! — па онда сасвим одсудно наиђе катастрофа: ујак Канталуп оставио је сва своја добра америчкој влади.

Палампена у први мах тај ударац обори; за тим, бесан од једа, повика:

»Тераћемо парницу!«

Сто седамдесет и два рођака журно му се придружише: ваљало се борити противу заједничког непријатеља, није се дакле смело дангубити. Пошто су се погледали очи у очи и пошто су проклели успомену незахвалнога ујака, одржаше савет.

Буде уговорено да се поведе парница против америчке владе; па како с једне стране, Палампен беше најбогатији од свих рођака, како, с друге стране, изгледаше да ће он примити најкрупнији део наслеђа због својега најближег сродства буде одређено да он поднесе највећи део трошка, који изазове парница.

Али, ах! сувише је рачунао на своју снагу и своје право: закон је био против њега. Тестаменат је био у реду, и покојник је могао располагати свим својим имањем на штету својих сродника.

Парницу изгуби родбина Канталупова. Палампен је око тога жртвовао остатак свога малог имања, па када је, срдит, хтео да се сети својих дужника, наишао је само на дрвена лица; што се тиче оних, који су га гостили, они му просто затворише врата....

Тада његов лепи сан, као Перетин, одлете далеко, врло далеко.... ка Америци.

стови озлојеђени противу Аустро-Угарске и њеног жандармеријског капетана *Урбана,* што овај агитује међу Бугарима за прелаз унијатском католицизму, и што их убеђује, да је аустро-угарска окупација Македоније једино средство, да се оствари автономија Македоније. Турски меродавни кругови чуде се тој вести тим више, што су уверени, да је рад аустро-угарских официра у македонској жандармерији потпуно коректан(?!).

— **Русија.** Из Петрограда јављају: Избор лица што ће учествовати под царевим председништвом у већу за дефинитивну стилизацију закона о Государственој Думи јасно сведочи, да је влада решена, да режиму будућности да обележје апсолутистичко-прогресистичко; тај режим ће се ослањати на народно представништво, које ће имати само саветодавни глас. Апстрактна претераност радикално демократског доктринарства, што су испољили већином представници земстава и великих градова, њихово непротестовање против политичких убистава у име социјалиста револуционара, пробудили су конзервативан инстикт виших и имућнијих друштвених слојева, који су у великом броју решили, да потпомажу владу. Један део земстава и градских представништва већ је схватио важност ојачање владе и у своме делокругу пропагира опортунизам, који ће се показати у том, да се усвоји саветодавна дума, и да се учествује у изборима њених чланова. Такав је општи положај у очи публиковања манифеста о Государственој Думи.

— **Мароканско питање.** Све државе, које по мароканском питању могу бити заинтересоване, изјавиле су да ће учествовати у мароканској конференцији, па је тако и Русија изјавила свој пристанак, а према гласовима из Петрограда, њен делегат за ту диференцију добиће налог, да се у преговорима најтачније придржава назора француске владе.

Француска влада, међутим, спрема се да упути немачкој влади исцрпну споменицу о томе, што Француска жели да уђе у програм рада мароканске конференције, и како из Берлина јављају, тамошњи меродавни кругови мисле, да ће је добити још у току ове недеље. А докле год Немачка не зна, шта Француска жели и хоће, природно је да се не може ни изразити, пристаје ли на те жеље у свој оппирности њиховој или их може усвојити, ако се у неколико и у ком правцу измене. Ово држање Немачке као да је посредно упућено на адресу великог дела француских листова, који траже, да Француска сачува себи своја права у Мароку, која је стекла споразумима с Енглеском и Шпанијом. У исто време, овом берлинском саопштењу је још и тај циљ да демантује француске листове, који веле, да је сад по ствари Марока ред на Немачку да извести Француску о својим правим тежњама и назорима о програму рада за мароканску конференцију.

Но док се из Берлина труде да се покажу што предусретљивији према Француској, уверавајући је како Немачка не мисли противити се оправданим правима и интересима француским, дотле само њено поступање у Мароку има сасвим супротан карактер. Тако н. пр. из Лондона јављају, да је баш ових дана шеф немачке трговачке куће *Боржан* и *Крајшман, Геншаузен,* потписао уговор са султаном мароканским за грађење пристаништа, које ће стати 1,360.000 марака, што је направило врло непријатан упечатак и у Француској и у осталим државама, које су већ биле склоне веровати изјавама берлинске владе, да она не мисли у Мароку ништа предузимати, што би имало карактер терања сепаратне немачке политике у Мароку, пре него што заказана конференција донесе своје одлуке.

НОВИ САД, 21. јула 1905.

— Данашњем броју нашега листа прилажемо додатак у ствари парнице Румуна против наших манастира, а наиме опширне приговоре српских правозаступника против *надлежности,* што ће интересовати све Србе, и у првом реду српске правнике.

Позив на претплату.

Са 1. јулом о. г. по ст. к. је наступила промена у облику и у цени „Браника“.

„Браник“ је са 1. јануаром г. 1904. почео излазити као дневни лист, а у течају месеца фебруара о. г. повећали смо у нечем формат.

Са 1. јулом о. г. по ст. к. издајемо „Браник“ још у већем формату. Не би било право, да поред досадањих жртава још веће жртве подносимо. Зато морамо бар ону цену нашем листу дати, коју имају други српски дневни листови. Ми очекујемо од читалаца „Браника“ да нам врло малу припомоћ даду, а та мала припомоћ би нам много помогла. Ми повишујемо претплату „Браника“ тромесечно само са 1 круном. По томе ће претплата „Браник“ са 1. јулом о. г. по ст. к. износити:

На годину . . . 28 кр. или 35 дин.
На по године . 14 кр. или $17^1/_2$ дин.
На четврт год. 7 кр. или $8^3/_4$ дин.

Молимо поново наше досадање поштоване претплатнике, као и остали српски свет, да претплатом на „Браник“ потпомогну овај посве независни лист, који је за више од двадесет година одржао предање оне српске странке, која је 40 година водила борбу за одржање српскога народнога бића у овим крајевима.

Напослетку молимо наше досадање претплатнике, да благовремено обнове претплату, како не би било прекидања у шиљању листа.

Напомињемо, да се може претплатити и месечно са 2 К. 35 пот.

Претплата се шаље поштанском упутницом на Администрацију „Браника“.

У Н. Саду, 30. јуна (12. јула) 1905.

Управа и уредништво „Браника“.

Новости из места и из народа.

Нови Сад, 21. јула 1905.

— **Парастос.** Српска православна црквено-школска општина новосадска даваће парастос неумрлим добротворима народним Марији и Јовану *Трандафил* у суботу 23. јула (5. августа) 1905. у св. Николајевској цркви у 11 сати пре подне; даље: умрлој Марији *Милашиновићки* у саборној цркви у 10 сати и умрлој Марији *Класановић* такођер у св. саборној цркви у 11 сати.

— **Монитори под Београдом.** Како београдски листови јављају, аустро-угарски дунавски монитори приспели су 20. о. м. увече у Земун под командом Србина маринскога поручника Драгутина *Лудића.*

Новости са стране.

— **Смрт Петра Павловића Гесеа.** У Кисингену умро је ових дана руски генерал-ађутант Петар Павловић Гесе. За време руско-турског рата 1877.—78. год. покојник је као крилни ађутант царев командовао над украјинским пуком и са њима се јуначки борио све до свршетка војне. Под Трстеником он је на челу овог украјинског пука командовао једним јуришем и с првим батаљоном свога пука, он је први заузео турске позиције и нагнао их у бегство. За то је дело покојник био одликован Георгијевим крстом IV. степена за време боја под Мечком, он је заузео вис Ђул-Чесму, и тиме је приморао непријатеља, да напусти Мечку и Пирос. За своја јунаштва беше одликован златном сабљом, орденом св. Владимира и св. Станислава. У последње време беше командант императорског главног стана, и као такав припадао је свити царевој.

— **Покрет мађарских социјалиста.** Главни одбор угарских социјалних демократа одлучио је, да ће у корист опћег и тајног гласања месеца августа одржати у земљи 250 народних зборова. У Будимпешти ће сва стручна радничка удружења одржати своје зборове а 31. јула (10. августа), састаће се изасланици свих социјалистичких удружења на велики земаљски збор, који ће се одржати у престоници.

— **Опасност од жуте расе.** Док многи опасност, која белој раси прети од жуте, називају утопијом, дотле се Америка већ енергичним мерама брани од ње. У Америци има читавих градова насељених Кинезима, а осим тога Кинези се још непрестано у великом броју пресељавају у Америку. Бела раса нарочито радници не могу да издрже конкуренцију са њима, те редом пропадају. Да би предупредила опасност, која прети белој раси од жутих дошљака, американска влада употребљује против њих веома енергичне мере само да би спречила сеобу Кинеза у Америку. На то се Кинези, они у Кини, толико ражљутили, да су одлучили да бојкотују американске трговце. Тај је бојкот отпочео у Шанхају и Кантану, и на брзо се распростро на Хонконг и на остале северне градове. Ту трговци неће да купују американску робу, те Америка трпи на тај начин огромне материјалне губитке. Тако раде кинески родољуби. По каткад би добро било да се и ми на њих угледамо.

— **Оставина једне сироте жене.** Из *Граца* телеграфишу, да је у једној ондашњој јавној болници умрла шездесетогодишња старица Винценција Грајнер, која је живела у најбеднијем стању. Постеља јој беху два ормана, преко којих беше пребацила сламјачу. Али кад су после смрти јој дошли у собу изасланици власти, да саставе инвентар њезине оставине, нашли су једну уложну књижицу од 400.000 К и осим тога више папира од вредности.

— **Навала Немштине на Италију.** Талијански лист „Secolo“ са очајањем пише о најезди Немаца у Италију. Тај свој чланак назива „Нова најезда Немаца на Рим“. По речима тога листа излази да у Италији нема ни једне вароши, варошице и села у којима се радиност, трговина а нарочито капитал већ не налазе у рукама Немаца. Јавна места у Млеткама, Милану, Ђенови, Турину и по другим варошима Италије пуне се Немцима, за којима одмах следују нове партије из Немачке. По већим варошима Италије Немци отварају своје клубове, музеје, послене канцеларије и крећу многа, озбиљна и рентабилна предузећа на акције. Немачки језик брзо се шири међу Талијанима, који су су у економској зависности од пришелаца немачких. По статистичким подацима контигенат немачког прираштаја у Италији је око 900.000 душа годишње! „Шта значи то?!“ пита се тај лист. „Зар се Талијани непрекидно расељавају из своје отаџбине по свету зато, да Немцима учине место код своје куће?! И није ли то најзад очевидна преплава Италије Немцима на миран начин?“

Апел на српске родитеље и родољубе.

Сваком је умном човеку добро познато, од какве је неоцењиве вредности вероисповедна школа по народни живот наш у данашњим тешким, судбоносним данима, кад је борба за опстанак постала гесло свију народа, а народна школа најмоћнији фактор њен. Оно што је млеко мајчино одојчету, што је сунчана светлост по опћи живот свега у васиони — то је српска вероисповедна школа за просветни подмладак и будућа покољења српска: извор народне свести, поноса и отпора, извор свега, што Србина Србином чини! Српска вероисповедна школа је аманет св. Саве позним покољењима, она је поред нар. црквене автономије једини грудобран против туђе најезде и однарођења. И данас, кад јој познати предлог за измену школске наставе спрема уништење и смрт, стоји једна једина српска вероисповедна школа на простору бивше Војене Крајине банатске, стоји српска виша девојачка школа у Панчеву као једино и последње прибежиште српске ћери, нудећи јој обиље модерне наставе, прекаљене духом св. Саве и мајке Јевросиме. И та осамљена зубља српског духа, прегаоштва и заслуга наших за домовину ову, стоји напуштена, њу је већ дух српског немара задахнуо. Српске ћери не хитају њој, да се напоје духом св. Саве, духом смерности, уздржљивости и издржљивости, духом самопрегора и љубави према свом напаћеном народу. Не! Оне се завлаче по иноверним клоштрима и похађају иноплемене заводе, јер су родитељи њини избезумили и у безумљу гурају своју децу у неизбежну пропаст. Данас српска виша девојачка школа у Панчеву тавори своје тешке дане. Из године у годину број ученица је мањи. Па зар сме то бити, сме ли то тако остати, а да нам у образ не удари румен сгида?!

Задовољни са радом наставника у овдашњој српској вишој девојачкој школи, без зазора тврдимо, да се она може упоредити са најбољим заводима исте врсте. Јер осим опћег знања и матерњег језика школа ова пружа ученицама својима прилику, да *пошћено* науче мађарски и немачки језик. Осим тога има прилике у заводу да науче француски језик и гласовир и да се спреме из латинског језика да могу у гимназију прећи. С тога позивамо све родољубе српске, да у свом кругу пораде, да Срби родитељи ћери своје за школу дорасле у српску вишу девојачку школу у Панчеву пошљу, те да тиме одговоре светој дужности својој, како се не би испунила зебња чика — Јовина:

„Јер биће дана, ал' не ће среће,
И биће људи, ал' Срба не ће!“

За месни школски одбор у *Панчеву*:

Лука Поповић, *парох,* потпредседник. Др. Стева Јовановић, председник.

Милан Мандровић, перовођа.

НОВИЈЕ.

Лондон, 20. јула. Као што „Тајмсу“ јављају из Петрограда, онде мисле, да ће 30. јула (12. августа) на дан рођења малог царевића бити проглашен нови устав. Крунски савет, који ће се данас састати под председништвом самог цара, у последњем ће читању одлучивати о нацрту новог устава. Због тога су осим министара позвани у Петерхоф и некоји чланови државног савета као и кнез Алексије Оболенски. У Петрограду суде о ситуацији опет с већим оптимизмом.

Цариград, 20. јула. Аустро-угарски амбасадор предао је данас Порти ноту потписану од свих амбасадора, у којој изјављују своје жаљење, што Порта није на чисто са злим последицама свог држања, којим онемогућава међународну финансијску контролу у Македонији. На крају ове ноте изражена је нада, да ће Порта неодложно усвојити оне предлоге, које су јој страни амбасадори предали.

Скопље, 20. јула. (Изв. „Б. Н.“) У штипскоме селу Неменцу бугарашке комите убиле су два невина Србина, за које су бајаги мислиле, да су турски шпијуни. Њихова су имена: Бошко *Андоновић* и Иван *Пауновић.*

У околини Штипа крстари бугарашки вођа Стамен, који је до данас убио безброј српских сељака. Сад намерава да побије српске прваке по околним селима.

Призрен, 20. јула. (Изв. „Б. Н.“) У Љуби било је пушкарања између два арнаутска фиса; том приликом погинуло је на 30 Арнаута.

Близу села Кабаша, на имању манастира Св. Марка, нађен је леш једног Србина. Њега је из освете убио један Арнаутин из Кабаша.

Солун, 20. јула. (Изв. „Б. Н.“) Неколико грчких четника, који су се били искрцали на Атонско полуострво и крили неко време по светогорским грчким манастирима, дошли су ово дана на граници Св. Горе и кренули се у унутрашњост овога вилајета. Војска их је опазила од места Извора и пошла за њима у потеру.

Београд, 20. јула. Влада је позвала у Београд г. г. др. Михаила *Вујића,* посланика у Бечу, г. др. Милована Ђ. *Миловановића,* посланика у Риму; г. др. Миленка *Весника,* посланика у Паризу и г. Ђ. *Симића,* посланика у Цариграду. Како изгледа влада ће са њима водити

преговоре приликом реконструјисања кабинета.

Руско-јапански рат.

Токио, 20. јула. Јапанци продужују своје кретање да опколе руску манџурску војску.

Петроград, 20. јула. Генерал *Љиљевић* јавља да руска војска није никад дошла у такав положај да би могла бити опкољена.

ТЕЛЕГРАМИ

уредништву „Браника.“

Будимпешта, 21. јула. **Пододбор либералних посланика позвао председника либералне странке да сазове конференцију за 4. (17.) августа да се либерална странка посаветује какав ће положај заузети. Мисли се да се ће либерална странка преобразити у партију центрума са новим програмом, али на основу поравнања од г. 1867.**

Руско-јапански рат.

Њујорк, 21. јула. Вите овамо приспео.

Немири у Русији.

Либава, 21. јула. **При демонстрацијама и у борби са војском, више револуционара је убијено.**

Привреда.

— **Како стоје кукурузи?** Зло, и опет зло! Лањска година била је рђава, да не може бити гора. Свет је био у очајању, морао се задуживати, али се у Бога и у бољу жетву ове године надао. И заиста сваки ратар и економ обрадовао се, дануо је душом кад је видео како ове године добро стоји жито, зоб, јечам. Жетва у том није лоша. *Али кукурузи?* И ти су добро стојали. Поникли су као гора. Била је то дивота гледати. Неки економи, који су мало доцније кукуруз посејали били су у бризи. Али брзо и ти кукурузи поникоше и изравнаше са кукурузима, који су раније били посејани. *Али наопако удари ова данашња страшна жега.* Клипови у почетку почеше се *сушити.* Кише, само кише — вапијаше економ — па да се још спасу кукурузи! Али кише нема, па се од жеге све стало сушити. Данас је извесно да ће кукуружња берба бити што *лошија,* готово никаква. У околици Новог Сада, у Шајкашкој, а биће и у највећем делу Бачке и Баната, *свет је почео да сече кукурузе* да би бар добио пићу за марву. Тако дакле и *ова година неће испунити лепе наде ратара и економа што су их имали.* Лане арендаши не могоше платити аренду, јер им кукурузи нису нимало родили, па тако ће би и ове године. У ex-lex стању нико не плаћа порезу, али шта ће бити кад престане ex-lex, па притисну ексекуције? Зло је и опет је зло!

— **Извоз јабука.** Многа трговачка друштва из страних држава обратише се угарском министру пољопривреде с питањем, каква ће бити овогодишња берба са јабукама, јер ће им требати врло велика количина за извоз. У исто време моле министра да им препоручи извозаче јабука с којима би могли ступити у трговинску везу. Услед ове молбе министар привреде обратио се је на све трговачке коморе, да оне препоруче лица, која се баве са извозом јабука из наших крајева. Стога не би згорег било, да се сви они, који се баве са извозом јабука обрате на трговачке коморе своје жупаније.

Ваља нам напоменути, да се највише тражи најлошија кисела али здрава јабука за јабуковачу (вино од јабука). Она се извози у вагонима непакована. Ове године биће та најлоша кисела јабука, коју народ зове „тресаница“, јер се са дрвећа тресе, а не кида руком, боље цене, јер је нема у западним крајевима, а јабуковача се на западу врло много троши, она замењује алкохолна пића.

— **Жетва у Румунији.** Званичан извештај краљевине Румуније о овогодишњој жетви гласи: „Квалитет жита прошле године мерио је 80—82 а ове године 76—78 килограма. Прошле године просечно по ланцу добило се 10 метарских центи, а ове године седам“. Из тог званичног извештаја јасно се види, да је овогодишњи род жита у Румунији мањи и у каквоћи и у количини од рода прошле године, коју су називали „гладном годином“. — Истина у мају сви званични извештаји гласили су о „одличном стању жита“. Но то је била само берзанска спекулација. Сад тек стижу истинити извештаји. Ратарски народ у Румунији том спекулацијом је преварен, јер је јефтино продао своју храну. — Наши званични извештаји још нејављају ништа, а то је знак, да наши „родољуби“ са берзе још нису свршили свој посао. Нека наши ратари пазе, да не дају своју храну у бесцење.

— **Важно за одгајиваче коња.** Краљевско угарско министарство пољопривреде издало је оглас, у којем позива све оне, који имају ждребад, који су најмање 3 и по године стара, а нису старија од 8 година, и вољни су их продати, нека ради тога уложе молбу на споменуто министарство. У молбеници треба да наведу, у којој се жупанији, граду, општини или пустари коњ налази и колико иште за њега. На молбеницу ваља прилепити биљег од круне и уложити је најдаље до 10. августа т. г. Према тима изјавама ће изаћи нарочита комисија, која ће коње прегледати и ако се са власником погоди, одмах их и одвести. Коњи који су мањи од 164 центиметара, неће се узимати. Куповна цена исплаћиваће се код краљевских угарских порезних звања.

Трговина.

Храна.

Нови Сад. 21. јула 1905.

Цене су биле:

Жито ново прве каквоће	— К	15—40	п.
Жито ново друге каквоће	— „	15——	„
Старо — — — — — — —	„	———	„
Наполица стара — — — —	„	13——	„
Зоб— — — — — — — —	„	10—60	-
Јечам нови — — — — —	„	11—80	„
Кукуруз стари окрњен —	„	15——	„
Кукуруз нови окрњен — —	„	15—60	„
Клипови — — — — — —	„	———	„
Пасуљ бели нови — — —	„	———	„
Пасуљ жути нови — — —	„	———	„
Вика — — — — — — —	„	———	„
Мухар — — — — — — —	„	———	„
Проја — — — — — — —	„	———	„
Вуна — — — — — — 180	„	———	„

Све од 100 клгр.

Марва, свињи и живина.

Нови Сад, 21. јула 1905.

Волови по кили— — — — —	60—64	п.
Свињи тешки по кили— —	К 1·—04	„
„ средњи „ „ — — —	96—68	„
„ лаки „ „ — — —	86—90	„
„ мршави пар — —	160 и 200	К
Теоци по кили — — — — —	80—84	п.
Јагњци 18 и 26 К — —	———	
„ по кили 1 К 30 п. —	——	К
Кљукане гуске по кил. 1 круна	20—	пот.
Јаја 7 ком. — — — — — — —	40	пот.

Извештај филијале Српске Банке у Будимпешти од 20. јула (2. авг.) 1905. **Данас је продато у готовој роби:** *Пшенице пошиске:* 4850 мтц., каквоћа 78·0—81·5 по К 17·15—18·10; *Х. М. Вашархељске:* —·— мтц., каквоћа —·— по К —·—; *Будимпештан.* околине: 1700 мтц., каквоћа 77·—80 по К 17·50—17·70; *Банатске:* —·— мтц., каквоћа —·—. по К —·——·—; *Бачке:* 1080 мтц., каквоћа — 76·— по К 17·25——·—; *Сентомашке:* —— мтц., каквоћа — по К —·—; *Т. Бечејске:* —— мтц., каквоћа — по К —·—; *Сш. Бечејске:* —— мтц., каквоћа —. по К —·—; *Врбашке:* — мтц., каквоћа — по К —·—; *Панчевачке:* —— мтц., каквоћа—· по К —·—; *Магазинске:* —— мтц., каквоћа ——·— по К —·— —·—. *(Све цене за 3 месеца.)*

Нова жита. *Пшеница пошиска:* 4200 мтц., каквоћа 78· —81 по К 16·65—17·37½; *Будимпештанске* околине: 4400 мтц., каквоћа 75· —80·— по К 16·40—17·20; *Горњо-Мађарске:* — мтц., каквоћа — по К —·—; *Раж:* 1600 мтц. по К 12·67—12·80· (за готово паритет Будимпешта). *Кукуруз:* 3100 мтц. по К 15·30—16·20 (за готово).

Закључци.

Пшеница за октобар 1905. . .	К	16.98—17.—
Пшеница за април 1906. . . .	К	16.46—16.48
Раж за октобар 1905.	К	11.58—11.60
Зоб за октобар 1905.	К	11.58—11.60
Кукуруз за јули 1905.	К	—.——.—
Кукуруз за август 1905. . . .	К	15.78—15.80
Кукуруз за мај 1906.	К	12.08—12.10
Репица (Kohlreps) за август 1905.	К	24.——24.20

После подне.

Пшеница за октобар 1905 . .	„	15.96—15.98
„ „ април 1906. . .	„	16.44—16.46
Раж за октобар 1905. . .	„	12.90—12.92
Зоб за октобар 1905. . . .	„	11.60—11.62
Кукуруз за јули 1905. . .	„	—.——.—
„ „ август 1905. . .	„	15.74—15.76
„ „ мај 1906. . . .	„	12.08—12.10
Репица (Kohlreps) за август 1905.	„	24.——24.20

Иноземство: Америка и остале житне пијаце скоро непромењене цене.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**

Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

■ ПРОМЕСЕ ■

3% австријских боденкредит срећака

од 1880. год.

којима је главни згодитак

90,000·— Круна

1 згодитак од К **4000·—**

и

2 згодитка од К **2000·—**

Жребање 16. августа о. г.

Цена **К 5·—**

препоручује

Мењачница Централног Кредитног Завода

деон. друштва у Новом Саду.

Поштом шаљемо промесе кад нам се поред цене пошаљу још 35 пот. за поштарину. 339 1—11

Хемијски прегледано, а уз то од власти испостављено, да је за **лице** потпуно **нешкодљиво** средство

„ЗА ТАМАЊЕЊЕ КОСЕ“

(„Haarvertilger“)

које код дама одстрањује тако нелепу и досадну

КОСУ НА ЛИЦУ

и **то из основа са жилама** и још пружа лицу природну **свежину, нежност** и **глаткоћу. Цена је 7 Круна.** Разашиље на све стране: **I. Schmidek, Budapest, VII., Nyár-utca 18.** 324 2—50

ЗАЈМОВИ

на непокретности као: земље и куће, које носе кирију без трошкова у напред на 10 до 70 година и на II. и III. место ради укњижења. Потребно је извод из грунтовнице и катастарски табак. Обратити се треба на 308 8—10

Agraria földhitel és ingatlan forgalmi intézet **Nagyszeben.**

ШТАМПАРИЈА

деоничарског друштва „Браника“ у Новом Саду

Грчко-школска улица бр. 11., у кући г. дра Мих. Полита

препоручује се п. н. публици како из места тако и са стране за израд сваковрсних штампарских послова, као: **деоница, диплома, позива на беседе и забаве, разних трговачких тисканица, дела, брошира, часописа, заручница, посетница, јеловника, посмртних објава** и т. д.

Нарочито се препоручујемо сл. новчаним заводима за израду

пословних књига

сваке врсте — које наша штампарија **много јефтиније** може да изради, а тако исто чисто и укусно као растриране књиге, — даље **биланција** и свих потребних тисканица.

Славним црквено-школским општинама препоручујемо се за израду домовних, крштених и посмртних протокола, годишњих прорачуна и т. д.

Наша новооснована штампарија снабдевена је са најбољим брзотисцима, најмодернијим орнаментима и украсима, стога смо у стању сваку поруџбину у духу данашње најмодернije технике извести.

Цена умерена, израда солидна и чиста.

По жељи наших пошт. поручиоца, израђујемо нарочито разне позивнице и остале поруџбе и са основом (Tondruck) прецизно и чисто.

С поштовањем

322 34—

Штампарија деоничарског друштва „Браника“.

СВЕ ДОСАДАЊЕ

беседе дра Мих. Полита-Десанчића

II. ДЕО

са повесничким цртама из српске политичне борбе од год. 1883.—1898.

Садржај: Предговор. I. Ствари у Хрватској. — Крвави догађаји у Загребу због мађарских грбова. — Наша народно-црквена автономија. — Беседа на угарском сабору 26. септембра 1883. — II. Борба против Кикиндског програма. — Велико-Бечкеречки и Кикиндски програм. — Посланица бирачима уздинског среза. — Избори г. 1884. III. Расуло српске народне странке. — Проглас на бираче за угарски сабор г. 1887. — IV. Пред бирачки избор Сентомашки. — Сентомашки бирачки збор и његова брука. — Бирачка конференција у Новом Саду. — Беседа 19. априла 1887. — Потпун расцеп у народу. — Изборно кретање. - Беседа у Белој Цркви дана 5. јуна 1887. — Пораз при изборима г. 1887. — Врхунац раздора. — Смрт Мише Димитријевића. — V. Смрт Германа Анђелића. — Избор новога патријарха. — Народно-црквени сабор г. 1892. — Беседа 7. новембра 1892. — VI. Избори за угарски сабор г. 1892. — Проглас на српске бираче. — VII. Политична борба у новосадској муниципији. — Беседе: о Лајошу Кошуту, против народно-црквених реформа, у ствари зидања српске гимназије. — VIII. Митрополијски збор у Карловцима г. 1894. и црквено-политичне реформе. — Беседа 7. априла 1894. — Одлуке збора. — Утисак митрополијског збора. — IX. Беседа у спомен хрватском историчару Фрањи Рачком у „Матици Српској“. — X. Народносни конгрес. — Говори на конгресу. — Народносни програм. — Његов утисак и његов значај. — XI. Седамдесетогодишњица Милетићева. — XII. Народно-црквени сабор г. 1897. — Проглас на бираче. — Слога странака. — Велика победа при изборима. — Саборска адреса и говор у препоруку исте. — Одлука сабора. — Одгода. — Нови расцеп после сабора. XIII. Конференција код министра-председника Банфија и патријарха Бранковића. — Говор од 6. септембра 1897. — Утисак конференције код Банфија. — Говор од 9. октобра 1897. на конференцији код патријарха. — Утисак конференције код патријарха. — XIV. Протест извршеногa одбора народноснога конгреса против помађаривања местних имена. — Засталост у народносној акцији. — XV. Пола столећа. — Помен години 1848. — Завршна реч. (Развитак радикализма. Радикали према социјалистима и анархистима Српство и Хрватство. Положај у Троједници. Народности у Угарској).

Књига износи 306 страна велике осмине. Цена *место* 3 Круне сада 2 Круне. Може се добити у администрацији „Браника“. 319 5—

Власник и издавалац: Деоничарско друштво „Браник“.

Штампарија деоничарског друштва „Браника“.

Српски приговори против румунске парнице у ствари манастира.

Као што је читаоцима „Браника“ довољно познато, румунско-православни митрополит сибињски Јован *Мецан,* румунско-православни епископ арадски Јован Ј. *Пап* и румунско-православни епископ карансебешки Никола *Попа* преко свог правозаступника дра *Бабеша* поднели су кр. судбеном столу као делегираном суду у Будимпешти тужбу против српског патријарха Георгија *Бранковића*, епископа вршачког Гаврила *Змејановића*, епископа темишварског дра Георгија *Летића*, архимандрита Исака *Дошена* као настојатеља срп. прав. манастира Бездина, и јеромонаха Стевана *Николића*, као настојатеља срп. прав. манастира Сенђурђа, — у којој тужби наша „дражајша браћа“ Румуни траже ни мање ни више, него да се њима досуде три српска манастира у Банату: Бездин, Месић и Сенђурађ.

Да би се одбио овај најновији атентат „браће“ Румуна на наше народно-црквено добро, патријарх и саборски одбор сазвали су више српских правозаступника на саветовање, које је неколико дана трајало. Румунска тужба је темељно и свестрано претресена и на послетку су искупљени Срби правозаступници, наиме: г. др. Мита *Мушицки*, адвокат у Панчеву, као заступник патријарха Георгија Бранковића, у својству председника саборског одбора; г. др. Коста *Хаџи*, адвокат у Вршцу, као заступник епископа Гаврила Змејановића, у својству председника вршачке конзисторије; г. Мила *Милосављевић*, адвокат у Суботици, као заступник истог у својству настојатеља ман. Месића; г. др. Стеван *Малешевић*, адвокат у Новом Саду, као заступник темишварског епископа дра Георгија Летића у својству председника темишварске конзисторије, архимандрита Исака Дошена и јеромонаха Стевана Николића, — саставили и поднели делегираном суду у Будимпешти *приговоре против делокруга и надлежности.*

Ови приговори су поткрепљени темељитим правним разлозима и они су врло важан прилог за познавање наших односа према једноверној нам, али нашег народно-црквеног добра ненаситој „браћи“ Румунима.

Са важности тих српских приговора превели смо их с мађарског оригинала и овде у целости доносимо.

Они гласе:

Славни судбени столе, као делегирани суде!

У редовној парници, коју су против нас покренули тужитељи Јован *Мецан* и другови му, а услед тужбе бр. 19.777. Р. 1905. подносимо ове своје

Приговоре у погледу делокруга и надлежности.

I. део.

У коме се установљава, да се краљевска одлука од год. 1874. о делеговању суда односи искључиво само на црквене општине, а тобожња кр. одлука о делеговању суда пак, дата 3. маја 1902., не односи се на манастире, те зато нема места одступању од редовне надлежности суда; најпосле, да је услед застарелости и према томе и у погледу формалног права судска надлежност и делокруг престао.

1. тачка. 8. §. IX. зак. чл. од 1868., услед иступања Румуна из српске митрополије, претпоставио је ту евентуалност, да ће искрснути у више праваца приватно-правни захтеви и питања, што се могу решити само путем редовне парнице, те зато садржи одредбу, да ће Његово Величанство ради пресуђења сваковрсних захтева, што потичу из раздеобе две митрополије, делегирати један првостепени суд, који ће бити позван и овлаштен, да мериторно суди у поднесеним му тужбама.

Али Његово је Величанство у својој, 11. јула 1874. датом и тужби под В. приложеној наредби *делегирало будимпештански кр. судбени сто ради решења само оних правних питања* што проистичу из раздеобе две митрополије, која садрже у себи уређење заједничких имовних односа, што проистичу из престанка заједнице у мешовитим општинама; дакле ово делеговање суда, које се тиче само решења правних случајева између мешовитих општина, дакле је специјално — не односи се уједно и на она правна питања, која би могла настати из престанка правних односа, услед факта раздеобе, између целе митрополије или епархија, или можда појединих особа и обе цркве, *а нарочито из права, што потичу из евентуалне заједнице манастирских добара.* У овој краљевској наредби садржано грађанско, парбено и ограничено делегирање суда новом краљевском наредбом никада није протегнуто на решење оних правних питања, којима би за предмет служила манастирска добра.

Истина је додуше, да се је тужитељ у својој тужби позвао на једну нову, тобоже 3. маја 1902. датирану краљевску резолуцију, али није прикључио тужби ни доставерну ни просту копију њену, него се само позвао на онај број, под којим лежи код судбеног стола. Уверивши се о том, да документ, што под наведеним бројем лежи, није *ни сама превишња краљевска одлука, ни доставеран препис њен,* него само проста министарска наредба, сматрамо за своју дужност да опоречемо да она постоји, док тужилац то непосредним доказима не потврди.

2. тачка. Али кад би узели да та краљевска резолуција и постоји, она ни у том случају није доказ за надлежност делегираног суда из простог разлога, јер се **садржина односно у тексту** наредбе министарства правде бр. 13.606./1902., која је публикује, **ништа не спомиње о манастирима, него се просто понавља 8. § IX. зак. чланка од 1868. године.** Па како манастири у том тексту не долазе, делегационално суђење не може се односити на њих.

То тумачење је тим основаније, јер да је Његово Величанство хтело да делокруг делегираног суда прошири и на манастире, онда би по усвојеном уставном обичају преслушао не само румунског митрополита, него и другу заинтересовану странку, српског патријарха. Али тога није било. А да манастира у тексту закона нема, томе је узрок то, јер законодавство *из важних узрока није држало за оправдано и умесно да их учини предметом деобе.*

3. тачка. Ово је вредно опширније разложити, јер је то питање, које одлучује ствар.

а.) Под речи: — „у погледу целе митрополије или епархија“ — што се налази у тексту закона, у 8. §-у IX. зак. чланка од 1868. године, никако се не могу подразумевати манастири, јер се под потраживањима једне митрополије против друге имају разумевати само потраживања, што потичу из узајамности, у погледу које су Румуни из српских народних фондова са 300.000 фор. већ измирени и немају ништа више да траже оданде.

б.) А таксативно се у тексту закона т. ј. у 8. §-у IX. зак. чланка од 1868. манастири не спомињу. *Зашто се не спомињу?* Ако уопште може бити речи о каквој верској установи и црквеном имању, које је постојало при прелазу Румуна из српске митрополије, онда су то сигурно *манастири и њихов иметак*, јер иметак 27 манастира представља десет милијона. Па ипак о манастирима нема ни речи у закону!

в.) Кад се у 8. §-у спомињу **поједине црквене општине**, епархије, цела митрополија, **шта више и поједине особе,** како је то, да *нису таксативно наведени баш манастири,* богати, имућни манастири? А они представљају много веће имање, него оно неколико мешовитих црквених општина. Може-ли то бити без узрока? Не може! То има својих великих, важних узрока, што се оснивају које на историји, **које на канонском праву, које на фактичном стању.**

г.) Знало је законодавно тело, да су оне манастире основала српска властела и богати верни; знало је, да су они по канонском праву недељиви и да се не могу као какав стари намештај преносити из једне митрополије у другу, а знало је и то, да су у *фактичном поседу* вековима били српски народ, српски калуђери, српска митрополија.

д.) Та и сами Румуни су приликом свога иступања у свом поднеску српском народно-црквеном сабору признали, да они на то немају никаква права. *Него су само мољакали Србе,* да им *„из љубави“* уступе један једини манастир, манастир **Ходош,** не у право сопствености, него само на употребу тако, да у њему остане и даље српски језик и литургија.

А сада каква велика разлика! Колико је нарастао апетит румунске браће на српски иметак — за 40 година! Сад не моле, него траже — и то парницом — не један, него четири манастира — најбогатија!

4. тачка. Под Е тужби прикључено позивање тужитеља на наредбу бив. министра богочасти Јулија Влашића као на тумачење, ништа не мења ствар, јер наредба министарства богочасти не само да не може накнадити кр. наредбу, него ни као просто министарско тумачење нема ни обавезне снаге ни прејудикативног дејства, те највише садржи мишљење, назор приватне особе, на које се суд као на чин, што спада ван делокруга, не може ни обазрети. Јер толико је сигурно и непобитно, да министар богочасти као стручни министар по том својству нема ни правног круга ни делокруга за тумачење једне краљевске наредбе, и то тим мање, јер је грађанско парбено изашиљање суда *излев једино краљеве* **правосудне власти,** и са овом се не може доводити ни у правни ни у стварни однос оно питање, да-ли су правни случајеви, што се имају узети у правни круг специјалног изашиљања суда, проистекли из црквених правних односа, који стоје под непосредним административним надзором **богоштовног министарства,** или су проистекли из других правних односа.

У осталом, у даљем тумачењу богоштовног министра, садржаном у наредби под Е. приложеном, налазе се и такове тврдње, које не одговарају истини. Наиме, кад меће у уста Фрање Деака, да је у свом говору манастире споменуо као предмете деобе. Прегледали смо наведени саборски дневник, но у њему нисмо нашли у говору Фрање Деака оне речи. Али и да смо их нашли тамо, и то би било само индивидуално мишљење, јер закон тумачити нису позване поједине особе, него је позвано за то законодавно тело. По сведочанству текста 8. §-а IX. зак. чланка од 1868. у делокруг делегираног суда спадају потраживања, што потичу из раздеобе обе митрополије, а тичу се целе митрополије, епархија, црквених општина, или евентуално појединих особа, *али потраживања, што се тичу манастира, законодавство није онамо упутило.* Да је законодавац делокруг делегираног суда био хтео проширити и на потраживања, која се тичу манастира, *законодавац би то у горе споменутом закону и исказао био.* Али законодавац није то учинио полазећи са историјског факта, да на земљишту карловачке митрополије никада не беше *румунских или мешовитих румунско-српских манастира*, него тамо беху увек и само православни **српски** манастири.

Тужиоци, знајући да православна румунска митрополија или православне румунске епархије немају од карловачке православне српске митрополије ништа да траже, нису се у овој ствари ни обратили редовном суду, него су своју молбу, што се на ово односи, г. 1902. *путем милости привели у важност* и тек онда, кад их је Његово Величанство с том молбом одбило, обратили су се будимпештанском краљевском судбеном столу као делегираном суду. Да докажемо, е су тужитељи у својој горе споменутој молби на краља признали, да будимпештански кр. судбени сто, као делегиран суд, нема делокруга за пресуђење њихова потраживања, што чини предмет ове парнице у погледу манастира, — позивамо се на горе споменуту молбу тужитеља на краља, која прилежи уз списе угарског кр. министарства богочасти и јавне наставе бр. 46.393/1902., те молимо да се та молба ex offo набави уз ову парницу. У тој својој молби на краља тужитељи су изреком признали, да у смислу 8. §-а IX. зак. чланка од 1868. ниједна јавна власт није снабдевена делокругом за решење манастирског питања супрот православне српске митрополије. Ту њихову изјаву је православни румунски црквени сабор у својој седници, држаној од 3. до 17. октобра 1903., узео на знање и од тога доба румунски црквени сабор није донео друго решење, а нарочито није закључио да се покрене ова парница.

Али кад би — претпоставивши а не допустивши — занемарили првашњи свој основани приговор, па краљевску наредбу од 1874., а исто тако и новију, тобоже 3. маја 1903. издату краљевску највишу наредбу тако тумачили, као да је делегирање суда учињено за све, у 8. §-у IX. зак. чланка од 1868. таксативно означене правне случајеве, шта више кад би се у оне краљевске наредбе и у сам закон могли утумачити и манастири и њихова добра — и у том случају би надлежност, боље: *судски делокруг* требало скинути из ових узрока:

а.) јер је материјално право већ застарело, пошто је од краљевске резолуције, издате 24. децембра 1864., која установљава прагославну румунску митрополију, прошло већ 40 година, што је по угарским законима довољано за застарење чак и црквених добара. Од те кр. резолуције има се рачунати рок застарелости и то из узрока, јер се румунско право потраживања „родило“ тек у доба

издвајања из свезе са српском митрополијом, а у доба образовања сопствене митрополије, а не у доба IX. зак. чл. од 1868. Онда се ово питање регулисало само *државноправно*, но није имало никаквог дејства унатраг на *приватно-правне* захтеве. Извор права потраживања је код Румуна дакле фактично разрешење заједничке свезе — по приватном праву и у погледу приватно-правних односа. А један испослан суд, какав је делегиран суд, не може бити надлежан за такова правна потраживања, која су по материјалном праву већ ишчезла. Природа испослатог суда је то, да његова надлежност и делокруг само дотле трају, док и правна потраживања у погледу објеката, упућених под његов делокруг. Испослан суд, кад већ нема над чим да суди, нема ни надлежности. Зато се овај наш приговор не може сматрати за меритоpан приговор, него чисто за приговор надлежности односно делокруга.

б.) Али ако за излазну тачку застарелости узмемо и закон од 1868. године, и онда је застарело право потраживања те тако и право могућности потраживања. Закон је постао г. 1868., једна кр. резолуција 1874., а друга тобоже 1902. Према материјалном праву право тужитеља за потраживања, рачунајући од г. 1868. до данас, застарело је. Том материјалном застарелом праву не може помоћи околност, што је кр. резолуција касније постала. Кад је изишла прва кр. резолуција, онда то материјално право још није застарело, но кад се појавила друга, онда је већ застерала. Рок застарењу материјалног права делегирање суда не може задржати, а тим га мање може повратити у колосек, кад се застарелост већ завршила. Јер иначе, рачунајући од г. 1868., и после 200 година би се могао суд делегирати, што се не да ни замислити.

Тужитељи су зато молили ново делегирање, јер прва краљ. резолуција о делеговању од г. 1874. односила се једино и искључиво на општине, дакле на основу тога Румуни не могу тужити ни по сопственом признању. Друга, тобоже г. 1902. издата кр. резолуција пак — чију ексистенцију поричемо — изишла је онда, кад је већ касно било, кад је већ застарело опште право потраживања по материјалном праву.

в.) Ово питање је чисто. Јер формално право треба да армонира с материјалним правом, или формално право за тренут оживи с материјалним правом и у истом тренутку га нестаје; дакле: тужитељи се услед делегирања суда, основаног на кр. резолуцији, могу само дотле користити суђењем будимпештанског кр. судбеног стола, док постоји њихово материјално право потраживања, односно док га не нестане, док не застари. Потраживања су по домовинском законитом року застарелости застарела 30. јуна 1900., а по аустријском грађанском закону 30. јуна 1898.

г.) У осталом застарела је и сама кр. резолуција од 1874. о изашиљању суда, дакле тужитељи већ ни по том не могу тужити, јер је овде прво питање то, до којег времена допире т. зв. приватно-правно дејство кр. наредбе у погледу специјалног суђења, т. ј. докле законито траје приватно-правно дејство те наредбе? То питање уопште не додирује државноправну важност кр. наредбе, с обзиром на Угарску, него само пречишћава приватно-правно дејство кр. наредбе односно законито трајање њеног дејства.

д.) Но претпоставивши, да се доба застарелости из узрока, што се овде учинио приговор делокруга, — рачуна не од донашања IX. зак. чл. од 1868., него од датума наредбе о изашиљању суда, и у том случају је престало дејство наредбе о изашиљању суда, узето у приватноправном обзиру, и то из ових узрока:

5. тачка. Тужитељи не само да моле да се три тражена манастира излуче од осталих и да се њима издају, него у 3. тачци петитума изрично траже, да се пресудом изрече грунтовно укњижење права сопствености тих некретнина под именом „румунски манастир". Но по 21. §-у *земаљско-судске конференције* одржавају се у својој крепости све оне одредбе *Аустријског Грађанског Законика*, које, стојећи у свези са грунтовном наредбом од г. 1885., одређују начине *стицања или отуђивања ствари*, које чине предмет грунтовница. Према томе, дакле, питање о застарелости односно о предобијању имања због застарелости као начин стицања (задобијања) има се пресуђивати *не по домовинским законима*, него по Аустр. Грађ. Законику. Споменути део Аустр. Грађ. Зак. јесте *позитиван закон*, који је у Угарској у крепости и свакога *обвезује*, чије одредбе ваља респектовати. Према том закону је тужитељско право потраживања застарело 30. јуна 1898., те тако је јасније од сунца, да је — пошто је тужитељско материјално право потраживања застарело — с тим у свези престало у приватно-правном погледу и правно дејство кр. наредбе од 11. јула 1874., јер право за могућност потраживања не може даље живети него само материјално право потраживања. Пошто је кр. резолуција од 1902. о изашиљању суда — све кад би и иначе имала важности — издата после навршеног времена застарелости, не може имати никаква дејства.

II. део.

Делегирани будимпештански суд није надлежан за покретна и непокретна добра, што леже на земљишту Хрватске-Славоније, јер му се делокруг не простире онамо.

1. тачка. Други, још важнији узрок пак, на основу кога морамо подићи приговор делокруга и надлежности, јесте тај, што су тужитељи учинили предметом своје тужбе и такове непокретности, које не леже на земљишту Угарске, него на земљишту Хрватске и Славоније. А делокруг сл. судбеног стола, као делегираног суда, простире се само на непокретности у Угарској. Тужитељи наиме у својој тужби ређају као православне манастире *свега 27 манастира*, од којих заједно са својим непокретностима *лежи на земљишту Хрватске-Славоније 19, а на земљишту Угарске само 8 манастира*. Као што се из овог види, тужба тужитеља простире се не само на 8 манастира у Угарској, него и на 19 манастира у придруженим земљама, дакле $^3/_4$ *тражених манастира леже ван делокруга угарских судова*, а само $^1/_3$ спада онамо.

2. тачка. Зато тужитељи и нису смели да *као тужене повуку у парницу настојатеље 19 манастира у Хрватској-Славонији*, које су они нарочито описали. Но тим поступком својим дошли су у супротност сами са собом, пошто су *као тужене тужили настојатеље три манастира*, који леже на земљишту *Угарске*, а које они моле да се њима излуче. Јер или је довољно увући у парницу само патријарха и епископа с искључењем манастирских настојатеља, или није. Ако се настојатељи манастира не могу сматрати за представнике манастира, онда није требало увући у парницу ни бездинског, месићког и сенђурађског настојатеља. Али тужитељи су се ставили на прво становиште, те су *прекутали* да постоје настојатељи манастира у Хрватској-Славонији, — трудећи се да екселевацијом скрену пажњу суда на други предмет, т. ј. на манастире у Угарској. Али то опсенарство толико упада у очи, да то *не* приметити није могуће. Већ тај промашај односно намерно изостављање довољан је узрок за скидање надлежности, или још пре би био довољан разлог за то, да сл. судбени сто *тужитеље ex offo одбије односно упути на допуну недостатка*. Јер очигледна је ствар и једно од *кардиналних основних* начела законског поступка јесто то, да се нико не може осудити без саслушања према оној старој римској правној изреци: „Audiatur et altera pars" или: „De nobis sine nobis".

3. тачка. Да се тужба простире на све манастире, без сумње се види из самог текста тужбе, а нарочито из ових речи у другом зачелу на трећој страни: *„Заједнички православни манастири*, који постоје на земљишту мађарске круне, а који спадају под деобу итд. итд." Тужба дакле вели, да не само 8 манастира у Угарској, него и оних 19 у Хрватској-Славонији спадају под деобу *заједно са својим покретним и непокретним имањем, да су заједничко имање обе митрополије*, те да *услед тога чине предмет деобе, па да би тако супстрат ове парнице чинили сви српски манастири, који постоје на земљишту како Угарске тако и Хрватске-Славоније*.

4. тачка. Али да буде искључена свака сумња над супстратом ове тужбе, тужитељи у првој тачци петитума на 8. страни моле, да су тужени *уз правно дејство*, што се простире на српску митрополију, епархије и на све њихове установе, *дужни*:

„признати, да су сви православни манастири на земљишту угарске круне *заједничке верске установе православне српске и православне румунске цркве у Угарској*, а *њихово имање сачињава заједничко имање те две цркве*, на које установе и на њихово имање православна румунска црква услед јерархијске раздеобе *има једнако право*, те је према том *у праву да тражи поделу* манастира *и имања, које им припада*" и т. д.

Види се, дакле, да тужитељи пре свега моле да делегирани суд изрече, да непокретности на земљишту Хрватске-Славоније такође чине предмет правне заједнице, дакле да и о тим предметима суди будимпештански делегирани суд.

5. тачка. А то је правно сасвим немогуће, јер и тужитељи ваља да знају, да, мада како Угарска тако и Хрватска-Славонија чине територију круне св. Стевана, *ипак ова последња* у смислу 48. §-а XXX. зак. чл. од 1868. као нагодбеног основног закона има засебну управу, *засебно судство* и засебну судбену организацију, и делокруг угарских судова се онамо не простире, пошто је горе наведеним законом придруженим земљама како у кругу законодавства, тако и у кругу извршења *државноправно осигурана автономија*, а нарочито у погледу правосуђа *потпуно независно и самостално судство*. Према том угарски суд, што га је Његово Величанство у смислу 8. §-а IX. зак. чл. од 1868. делегирало или ће га делегирати, може се одредити *само за црквена добра, што леже на земљишту Угарске*, а не и на објекте, што леже на земљишту придружених земаља, за које су објекте надлежни једино хрватско-славонски судови и да је Његово Величанство у погледу манастира у Хрватској и њихова иметка нашло за потребно да испошље један суд ради уређења имовно-правних односа, који потичу из раздељења обе митрополије, онда би на основу правног реда и правних установа, што тамо постоје, могло делегирати само један хрватски суд. Из тога излази, да, кад би тужитељи хтели да простру своју тужбу и на манастире на земљишту Хрватске, у том случају би они најпре морали молити Њ. Величанство ради тога, да се уставним путем и начином одреди један суд у Хрватској ради пресуђења ових питања. Но то би могло само тако бити, кад би се најпре то право делегирања уврстило у закон Хрватске-Славоније.

6. тачка. Истина, тужиоци желе да им се досуди само три манастира у Угарској, но само тако, да се најпре судски установи правна и *имовна заједница*, што се односи на свих 27 православних манастира. Што су тужитељи у 2. тачци захтевали, да у име правне последице и неке компензације, садржане у 1. тачци петитума, њима досуде цео покретан и непокретан иметак бездинског, месићког и сенђурађског манастира и сва права манастирска с правом сопствености, то је у том завијеном облику само зато учињено, да — пошто су та три манастира на земљишту Угарске — делегирани будимпештански суд *не опази т. зв. територијалну ненадлежност*. Али непосредна правна цел петитума тужбе садржана је у 1. тачци и тужитељи искључиво право сопствености на наведена три манастира траже само као компензацију за она права, која би се имала установити у 1. тачци петитума; према том надлежност делегираног суда *не може се простирати ни на једну тачку петитума тужбе, јер се установљење тражбине, садржане у 2. и 3. тачци петитума, захтева само као последица и компензација права, стављеног у 1. тачци*.

Ако је сл. кр. судбени сто као делегирани суд уопште надлежан да установљава правну и имовну заједницу, онда може бити надлежан само за 8 манастира у Угарској. У погледу 19 манастира у Хрватској пак, пошто њихово (тобоже) заједничко имање лежи на земљишту Хрватске-Славоније, позвани су и власни једино њихови судови.

7. тачка. Да су тужитељи једино и искључиво у својој тужби и у њену петитуму *покренули били парницу ради поделе тобоже заједничког иметка 8 православних манастира у Угарској*, то би била друга ствар. Али тужитељи су молили да им се излуче три манастира у Угарској из свих тобоже заједничких црквених непократнина као заједничког иметка како у Угарској тако и у Хрватској. *Али сами признају, да се њихово право на то може само тако установити, ако се најпре установи имовна заједница свих манастира*. Јер ако се то испусти из вида, онда су тужитељи Румуни могли исто тако молити да им се судски досуди не три, *него свих 8 манастира*, што леже на земљишту Угарске, заједно с целим иметком, под изликом, да је Србима забога остало још 19 манастира у Хрватској. Дакле никако се не може примити оно становиште тужитеља, да би они имали права да од свих 27 манастира изаберу за себе баш оне, који се њима допадају и леже у Банату.

8. тачка. Из изложеног се види, да је за манастире у Хрватској надлежан хрватски суд, за манастире у Угарској и за њихов иметак надлежан је угарски суд. С обзиром на то, дакле, да *тужитељи Румуни нису молили да се иметак манастира Бездина, Месића и Сенђурђа поделе међу обе заинтересоване странке, него да се читав манастирски иметак њима изда*, — то се не може мимоићи да се уједно установи и њихово право на манастирске непокретности, што леже на земљишту Хрватске, а за то угарски суд није надлежан и његов судски делокруг се на њих не простире. Најеклатантнији доказ томе, да се делокруг сл. судбеног стола као делегираног суда не простире на земљиште Хрватске, јесте

околност, да се онај закон, на основу кога је Његово Величанство испослало делегирани суд, т. ј. LX. зак. чл. од 1868. у придруженим земљама не сматра да важи, јер је тамо на хрватско-славонском сабору за уређење православних српских верских и црквено-автономних ствари донесен нарочит закон, т. ј. земаљски законски чланак од 14. маја 1887. Али све кад би важио, кад би заједнички био LX. зак. чл. од 1868. како у Угарској, тако и у Хрватској-Славонији, још ни онда нема тамо делокруга испослани будимпештански делегирани суд, јер краљевско испослање нису премапотписали хрватски бан ни хрватски министар, што је по XXX. зак. чл. од 1868. први постулат формалне правне важности краљевске наредбе. Али Њ. В. краљ не може ни испослати ниједан суд за решење правних тражбина, што се односе на манастирска добра на земљишту Хрватске-Славоније, све донде, док само делегирање није узакоњено, а ово никада неће бити, јер у Хрватској-Славонији нема Румуна, тамо не може бити ни речи о каквој црквеној „заједници“.

Завршетак.

Своје приговоре у погледу надлежности и делокруга укратко сабирамо у овом:

а.) Судско испошиљање год. 1874. беше ограничено само на црквене општине.

б.) Друго пак тобожње шиљање суда од год. 1902. не односи се на манастире, — а како је и иначе издато после рока материјалне застарелости, нема дејства.

в.) Са правом потраживања је услед застарелости ишчезло и право могућности потраживања.

г.) Рок за застарелост се у овом случају има рачунати не по одредбама угарског закона, него по одредбама Аустр. Грађ. Законика, које стоје у свези са грунтовним поступком.

д.) По XXX. зак. чл. од 1868., који је касније створен него IX. зак. чл. од 1868., Хрватска-Славонија на основу свог автономног права има своје самостално и независно судство, закон и законодавство,

е.) Према томе делокруг угарских судова не простире се на непокретности, које тамо леже.

ж.) На земљишту Хрватске IX. зак. чл. од 1868. не важи, јер тамо има други један, хрватско-славонски закон, који регулише ствари православних верних.

з.) Резолуција о испошиљању суда не важи за Хрватску, јер је издата без саслушања и премапотписа хрватског бана и хрватског министра.

и.) Како тужитељ моли да се донесе закључак не само о непокретним добрима 8 манастира на угарском земљишту, него с тим у свези и о оних 19 манастира на земљишту Хрватске и Славоније, то делегирани суд у овој парници уопште није надлежан.

ј.) Пошто 19 настојатеља хрватско-славонских манастира као непосредно заинтересоване странке нису позвани у парницу као тужени, кад се судски решава о праву сопствености над непокретностима тих манастира — из тог разлога је тужба непотпуна и требало ју је вратити тужиоцу ради допуне и ради достављања једног примерка тужбе сваком настојатељу манастира, а пошто то није учињено, тужба у таком облику не може бити основ парници и има се одбити.

Славни кр. судбени столе

као делегирани суде!

Већ из ових кратких навода могао се сл. судб. сто уверити, колико је умесно наше становиште и колико је неоснована тужба тужитеља у формалном погледу. Али могао се уверити и о том, колико су дрске нападачке тежње наше румунске »*браће*«. Јер с тим је свако начисто, да у овом случају није реч о верским и душевним, него чисто о материјалним целима и интересима.

Румунска »*браћа*«, од како су иступили из српске митрополије, непрестано штипућу српски црквени иметак. Деценијама раде на том, да отуда задовоље своје културне захтеве. Нису једаред покренули дрвље и камење у свом интересу, те су које управним, које судским путем пожњели успехе, — често у том настојавању потпомагани великодушношћу српског народа. Тако су они од српског црквеног иметка присвојили себи стотине и хиљаде, тако да смо с правом мислили, да даље већ неће ићи. Али смо се преварили, јер што су више прогутали, тим су више желели, добијајући све већи апетит за време јела. Сад већ бацају своје несите очи и на манастире, о којима пре тога нису смели ни сањати. Али ове неће добити. Нећемо дати ове светле и величанствене споменике узвишених верских осећаја наших праотаца и предака.

Нећемо да се упуштамо у меритум, но толико сматрамо за нужно да споменемо, да је историкум у тужби сасвим лажан и неистинит. Неистинита је и она тврдња тужитеља, да они из верских цели желе те манастире. Не желе за то тужитељи Румуни да им се досуде три српска манастира, што су хтели да у оним српским местима, што се налазе у крајевима — како тужба тврди — претежно Румунима насељеним, — својим вернима набаве стецишта за душевну и верску утеху и спас, него зато, што хоће да присвоје манастирско имање, а њихове приходе да употребе на сопствене племенске цели. Ако румунска браћа хоће само Богу да се моле у оним оближњим манастирима, могу то чинити, на то би ми радо пристали. Нека се само моле Богу у њима до миле воље! Али за ту молитву није потребан никакав иметак.

Али румунској »*браћи*« не треба молитва, што им до сад није нико бранио, — него њима треба имање; оне лепе земље, које су богати наши српски претци и властела пре неколико векова даровали нашој цркви. Хтели би они да дођу до великог иметка — мукте. Они држе, да је сад најбоља прилика за то. Већ од неколико година код њих је издата лозинка, да ваља истиснути из Баната све до реке Тисе српски народ, који бројно опада и који они држе за дегенерисан, како би се донде лакше могло ширити „*снажно и здраво румунско племе*“.

Јесте, нису у питању верски и душевни, него материјални и племенски интереси. Тим импулсивним нагоном гурани напред, Румуни не размишљајући нападају тако, да, заслепљени страшћу својом, бркају прави пут, не узимајући на ум, да се тај пут коси са законитим редом и стањем, што постоји у нашој отаџбини. Или можда из рачуна удешавају тако своје ствари мислећи, да ће тужене успавати, а суд увијеним облицима завести?

Али као што то није пошло за руком код тужених, тако се уздамо и у то, да ће суд угарске престонице, стојећи на висини свог позива, својом одлуком строго и неумољиво прибавити важности поштовању законитог реда, који постоји.

Према томе молимо путем својих овде под A), B), C) и D) означених адвоката;

Да се услед горе наређаних узрока благоизволи дати места овим нашим приговорима против делокруга и надлежности, према том надлежност спустити и суђење које би се имало извршити по садржини и петитуму тужбе, како је то тужитељ формулисао, — прогласити за поступак, који спада ван делокруга будимпештанског делегираног судбеног стола, и услед тога тужитеља с овом његовом тужбом одбити и на плаћање проузрокованих и ниже нарачунатих трошкова осудити.

С пуним поштовањем:

Георгије Бранковић,
патријарх српски,
као председник правосл. срп. саборског одбора

Гаврило Змејановић
епископ вршачки

Др. Георгије Летић
епископ темишварски

Исак Дошен
архимандрит, настојатељ манастира Бездина

Стеван Николић
јеромонах, настојатељ манастира Сенђурђа.

*

Трошкови:

1. Истављање 4 пуномоћи . . .	24 К
2. Проучавање тужбе	2000 К
3. Састав ових приговора . . .	2500 К
4. Преписивање односно штампање њихово	150 К
5. Претрес приговора и путни трошкови	2200 К
свега .	6874 К

*

Рубрум:

Славном

кр. судбеном столу

као испослатом — делегираном — суду

у

Будимпешти.

Приговори против делокруга и надлежности

I.

Георгија Бранковића, правосл. српског митрополита-патријарха, као председника прав. српског народно-црквеног саборског одбора, заст. адвокатом **дром Димитријем Мушицким**, становником панчевачким.

II.

Гаврила Змејановића, правосл. српског епископа вршачког, као председника православне српске епархијске конзисторије вршачке, заст. адвокатом вршачким **дром Костом Хаџијем.**

III.

Гаврила Змејановића, епископа као правосл. настојатеља манастира Месића, заст. суботичким адвокатом **Милом Милосављевићем.**

IV.

Дра Георгија Летића, правосл. српског епископа темишварског, као председника правосл. српске епарх. конзисторије темишварске; **Исака Дошена,** српског архимандрита, као настојатеља правосл. српског манастира Бездина, и јеромонаха **Стевана Николића,** као настојатеља правосл. српског манастира Сенђурђа, тужених, сва тројица последњих заступани **дром Стеваном Малешевићем**, адвокатом новосадским,

против **Јована Мецана,** правосл. румунског архијепископа-митрополита, **Јована Ј. Папа,** епископа-дијецезана арадског и **Николе Попе,** епископа-дијецезана карансебешког,

у редовној парници, покренутој под бр. 19.777./1905. против горе означених тужених.